

Асаблівасці методыкі тэхналогіі беларускамоўнага развіцця дашкольнікаў і навучання іх грамаце

Методыка тэхналогіі беларускамоўнага развіцця дашкольнікаў і навучання іх грамаце ўключае агульную стратэгію развіцця беларускага маўлення дашкольнікаў і уласна методыку развіцця маўленчых навыкаў (фанетычных, лексічных, граматычных), прадуктыўнага маўлення і фарміравання моўных ведаў і ўменняў.

Агульная стратэгія развіцця беларускага маўлення і навучання дашкольнікаў беларускай мове як роднай вызначае суадносіны стыхійнай і арганізаванай форм авалодання дашкольнікамі беларускай мовай і ступень кіруемасці гэтым працэсам.

Навучанне будзеца, па-першае, як адносна стыхійнае і ў пэўнай ступені ўпарадкаванае авалоданне дзецьмі маўленчымі навыкамі ў працэсе штодзенных зносін на беларускай мове; а па-другое, арганізаванае навучанне метадычна нармаваным моўным сродкам. У працэс навучання ўключаюцца спантанная маўленчая дзейнасць у штодзенных зносінах, мастацка-маўленчая, вучэбна-маўленчая і моўная пазнавальная дзейнасці.

У штодзеным жыцці ажыццяўляецца так званае “паглыбленне” дзіцяці ў беларускамоўнае камунікатыўнае асяродзе і прыстасаванне да яго. Змест і форма зносін перш за ўсе падпарадкоўваюцца патрэбам рэгуляцыі паводзін выхаванцаў у тыповых для іх сітуацыях : рэжымных момантах, прагулках, на маўленчых занятках і г.д. Маўленчы матэрыял, што падаецца дзецям, у гэтым выпадку неўпарадкаваны.

Адначасова забяспечваецца і так званае ўтоенае, неўсвядомленае засваенне тых або іншых маўленчых сродкаў, напрыклад, у працэсе беларускіх народных гульняў, шляхам развучвання невялікіх па аб’еме літаратурных мастацкіх твораў. Тут маўленчы матэрыял пэўным чынам метадычна ўпарадкаваны.

Агульным для абодвух падыходаў з’яўляецца тое, што засваенне мовы ажыццяўляецца ў працэсе спантаннай маўленчай дзейнасці.

Дзякуючы таму што дзеці ў асноўным разумеюць блізкароднаснае беларускае маўленне, разуменне апыраджае гаварэнне. Гэта акалічнасць шырока выкарыстоўваецца для азнаямлення дашкольнікаў з беларускай мастацкай літаратурай. Чым часцей дзіця чуе вобразнае, выразнае маўленне, тым у большай ступені яно засвойвае гэтую своеасаблівую “лінгвістычную” інфармацыю – гармонію роднай мовы. Такім чынам, развіцце беларускага маўлення прадугледжвае абавязковую апору на мастацка-маўленчую дзейнасць дзяцей, якая можа быць спантаннай або вучэбнай. У абодвух

выпадках мастацкае слова становіцца здабыткам самога дзіцяці, дашкольнікі засвойваюць “літаратурны мінімум” носьбітаў роднай мовы.

Каб дапамагчы дашкольнікам зарыентавацца ў беларускай мове, адпрацаваць тыя або іншыя маўленчыя ўменні, арганізуецца іх вучэбна-маўленчая дзейнасць. Вучэбная работа ў дадзеным выпадку кампенсуе недахоп жыццёва матываванай дзейнасці зносін на беларускай мове. Авалоданне мовай у вучэбна-маўленчых сітуацыях (камунікатыўных гульнях, гутарках, абмеркаванні пэўных сітуацый і г.д.) для дзяцей адбываецца гэтак жа, як у спантаннай маўленчай дзейнасці, г.зн. неадвольна. Гэта тое ж “паглыбленне” ў камунікатыўнае асяродзе, толькі строга упарадкаванае.

Каб дашкольнікі маглі ў пэўнай ступені асэнсаваць асаблівасці беларускай мовы, у старэйшым дашкольным узросце наладжваецца моўная пазнавальная дзейнасць дзяцей – азнаямленне іх з агульналінгвістычнай тэрміналогіяй (слово, звук-гук, слог-склад, предложэнне-сказ), фарміраванне спосабаў абследавання моўнага матэрыялу (гукавы аналіз, дзяленне слова на склады, сказа – на словы). У выніку дзеці пачынаюць усвядомлена разводзіць з’явы рускай і беларускай моў, адзначаць, што ў іх агульнага і рознага.

Самастойным раздзелам гэтай работы з’яўляецца навучанне грамаце, якое ўключае фарміраванне ў дзяцей элементарных арфаграфічных абагульненняў і звязнага свядомага чытання.

Значыць развіцце беларускага маўлення ў дашкольнікаш ажыццяўляецца “знізу ўверх” (для дзяцей неўсвядомлена і ненаўмысна) і “зверху ўніз” (усвядомлена і наўмысна). А так як навучанне ў дзіцячым садзе ажыццяўляецца на працягу дня ў працэсе розных відаў дзіцячай дзейнасці, а не толькі на вучэбных занятках, то гэтыя “два каналы” засваення беларускага маўлення цесна пераплятаюцца, накладваюцца адзін на другі.